

טורי וינטר זלמן
172500

בן רחל ומוסה (משה)

נולד ב- 22.10.1928

שרת בחטיבת גולני

נפל ב- ב' טבת תשי"ח 15.12.1947

בידי מרצחים במעין ברוד.

איוטר זאמן

בן רחל ומשה, נולד ביום ח' בחשוון תרפ"ט (22.10.1928) בתל-אביב. הוא סיים את בית-הספר העממי "יסוד המעלה" ושנתיים למד בגימנסיה "נורדיה". מחוסר אמצעים הפסיק ללמוד והמשיך בהשתלמות עצמית. בשבתו על ספסל-הלימודים היה מתעמק בדברי הנביאים וחזונם ומוריו ומחנכיו תלו בו תקוות מזהירות. עמל בן עמלים, גדל בעוני והלך לעבוד אך לא פסק ממשנתו. זלמן המשיך ללמוד בבית-הספר המקצועי על שם מכס פיין. בימים עבד ובלילות למד. כחניך תנועת "נורדוניה" ומדריך ב"תנועה המאוחרת" יצא להגשמה ולהגנה. בן 15 הצטרף ל"הגנה" ומאז נשא באהבה ואמונה בעול כל מצוותיה וחובותיה. כל ימיו התלבט בין חובותיו למשפחת המגשימים לבין דאגותיו לבית הוריו, שהיה קשור אליו בכל נימי נפשו ולבו עד שלבסוף הצטרף לקיבוץ מעיין ברוך ותיכן תוכניות להביא אליו גם את הוריו. כאן עבד בענפי המשק השונים, בבניין, ובעיקר במקצועו - המסגרות - שאהבו ושאף להתמחות בו. במכתביו הרבים להוריו סיפר באהבה על כל דבר קטן וגדול מהנעשה במשק ובמסגריה, כי מעורה היה בכל הווייתו בחברה ואהוב עליה מאוד.

ביום ב' בטבת תש"ח (15.12.1947) נסע בעגלה בדרך בין מעיין ברוך לכפר גלעדי, בצאתו להשתלמות מקצועית, והותקף לפתע על-ידי כנופיה שארבה לו. חבריו, שאצו לעזרתו, מצאוהו הרוג, כשגופו מכסה ומגן על ילד שהוביל לבית-הספר. הנער ניצל. עקבות רוצחיו הוליכו לכפר הערבי חסאם ובפעולת-עונשין, שנערכה על-ידי ה"הגנה", פוצצו שני בניינים ונהרגו עשרה אנשים. זלמן הועבר למנוחת-עולמים בבית-הקברות הצבאי בנחלת יצחק.

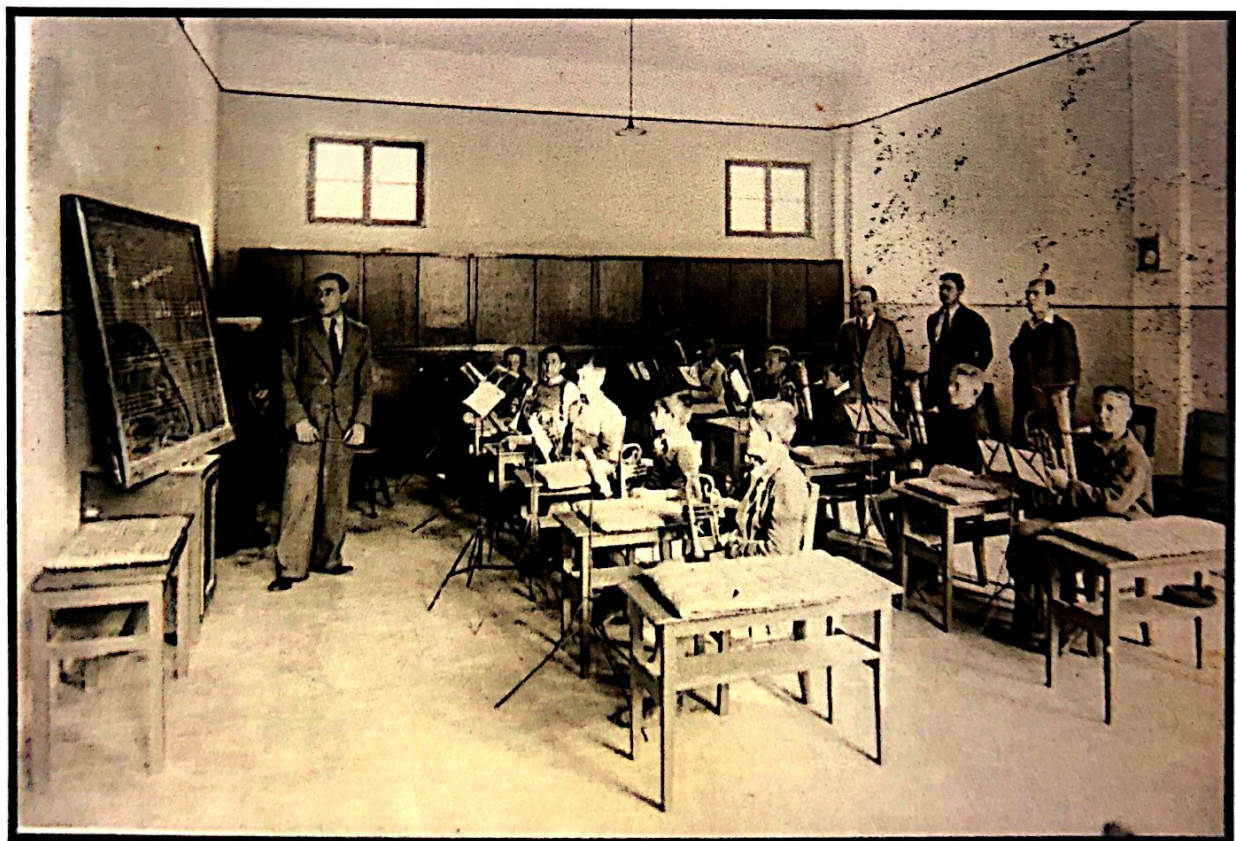
אימונים חטיבתיים בתש"ח

בית ספר בו למד וינטר ז"ל

גימנסיה נורדיה נוסדה בתל אביב בשנת 1927, בשם "גימנסיה לעם", על ידי קבוצת מורים ומהנדסים, במסגרת של אגודה שיתופית, "קואופרטיב חבר המורים".

מטרת המוסד הייתה לאפשר להורים שאמצעיהם מצומצמים להקנות לילדיהם השכלה תיכונית מלאה, שגמנסיה הרצליה לבדה לא יכלה לספק לכל, כיוון שבשנות ה-20 של המאה ה-20 לא הוקצה תקציב ציבורי לתמיכה בבתי ספר תיכוניים, שנחשבו אז לרשות ולא לחובה.

תנועת נוער שבה השתתף וינטר ז"ל

התנועה המאוחדת הייתה תנועת נוער לומד שהוקמה בשנת 1945 כאשר חלק מחברי תנועת המחנות העולים פרשו על רקע פילוג במפא"י והתאחדו עם חברי תנועת גורדוניה-המכבי הצעיר. עד למלחמת השיחרור הייתה פעילות התנועה מצומצמת אך לאחר מכן היא התרחבה מאוד, ובין השנים 1950-1953 פעלה התנועה בבתי ספר שונים בארץ. ב-1954 התאחדה התנועה עם תנועת הבונים העולמית, והוקמה תנועת "הבונים-העובד" ויחד הוקמה "הסתדרות הנוער העובד והלומד".

תנועת נוער שבה השתתף וינטר ז"ל

גורדוניה הייתה תנועת נוער ציונית שדגלה בערכי א"ד גורדון, ממייסדי "דת העבודה": הגשמה, ציונות עובדת (עבודה עצמית) וחינוך האדם.

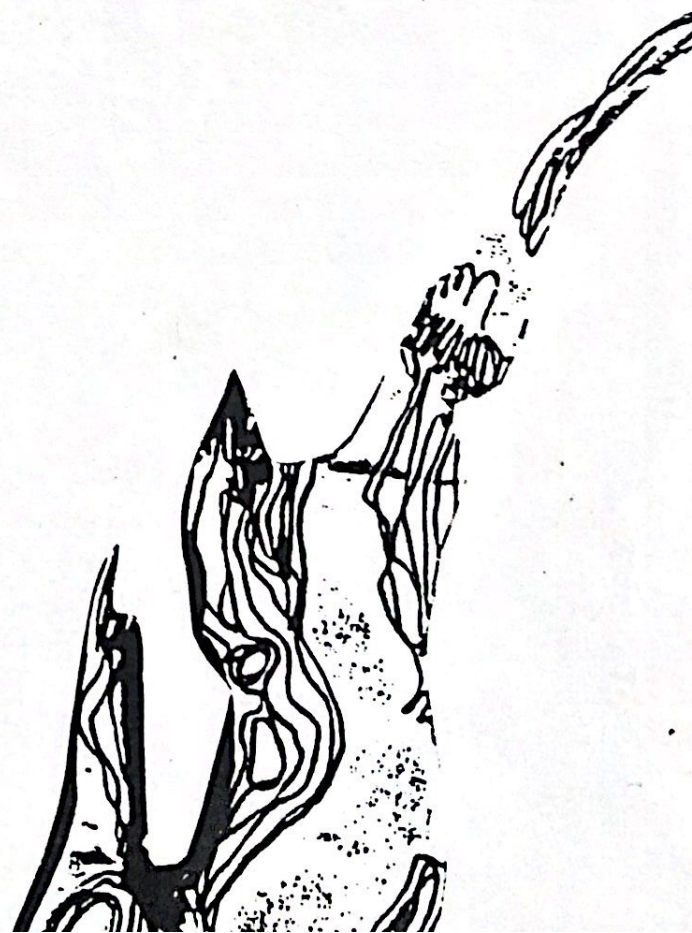
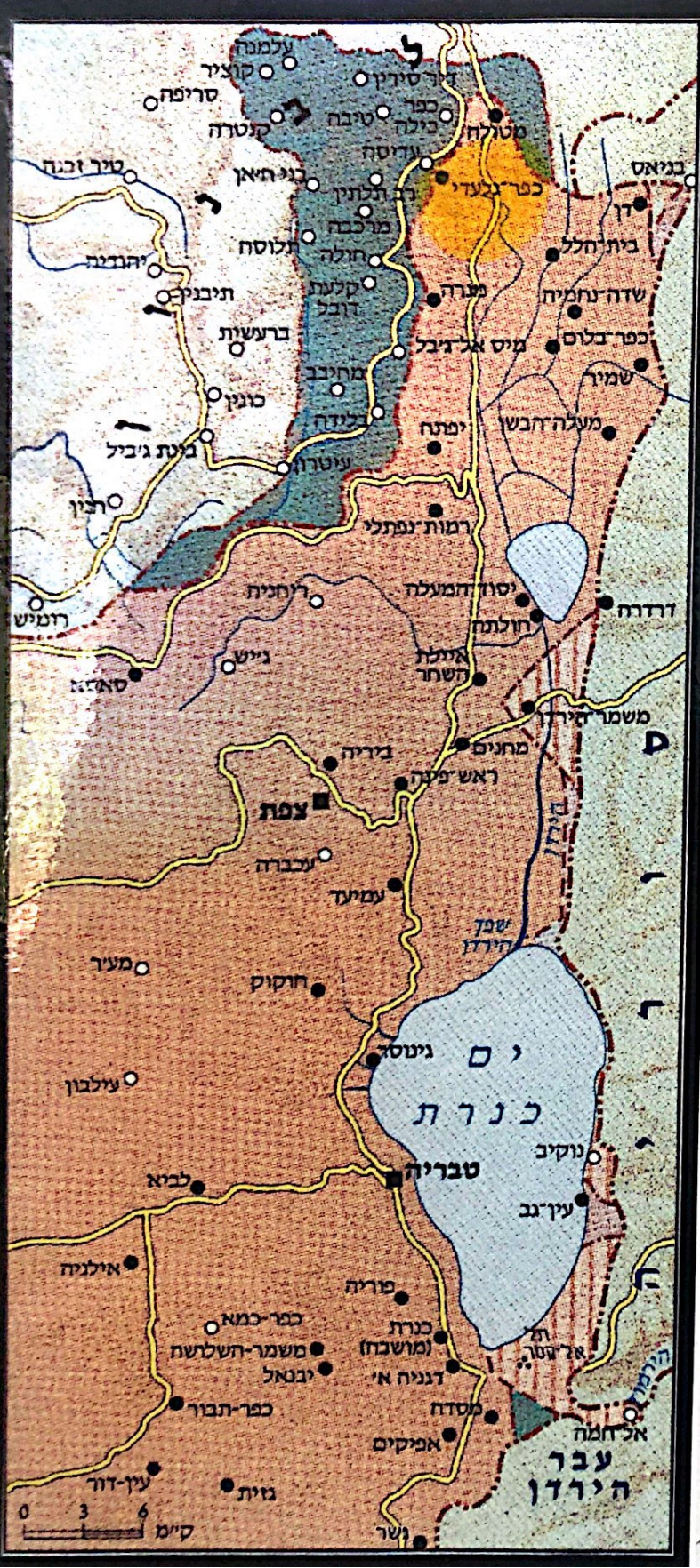
גורדוניה הוקמה בגליציה בשנת 1925. היו לה סניפים בפולין, רומניה, סרביה, אוקראינה, ישראל, ארגנטינה, ארצות הברית ואף תוניסיה. חבריה החלו לעלות ארצה בשנת 1929 - רובם במסגרת החלוץ.

גורדוניה הפכה להיות תנועת הנוער של חבר הקבוצות ובשנת 1934 הצטרפו לחבר הקבוצות כל הקבוצות של תנועת "גורדוניה" (שקודם לכן היו מאגדות תחת "איגוד גורדוניה"), יחד עם מנהיג התנועה פנחס לבון.

המקום בו

נרצח זלמן

נפל בדרך מסעין ברוך לכפר גלעד

כיצד נפל זלמן

יצאנו את המשק לפנות בוקר. היינו שלושה בעגלה: זלמן שנסע לקורס מסגרות, אני ויורם מילדי-המשק. זלמן נהג בפרדות, אני, רובי בירי, ישבתי מאחוריו על הפציו, כדי להבטיח את נסיעתו. לידי ישב גם יורם. הימים היו ימי תחילת המאורעות, ואנו לא חששנו ביותר, רובהו של זלמן מונח היה לידי. הרובים לא היו דרוכים. עוד לפני הזריחה הגענו עד לוואדי הראשון הנמצא במרחק חצי קילומטר מן המשק. לפתע, הבחנו באנשים לפנינו: קבוצה בת המיטה-שישה אנשים, יצאה מן הוואדי והיא באה לקראתנו בשתי שורות מסני צדי הדרך.

מי אחם? — שאלנו יחד, ומיד האיט זלמן את מהלך הפרדות. לא יכולנו להבחין בבגדיהם, מפני האפלה ששררה עוד מסיב. הם התקרבו, וזלמן ברכם ב„סעידה“. אחד מהם השיב לברכתו בקול מעורר חשד. אותו רגע נעצרו הפרדות. הפניתי עצמי כלפי האנשים ודרכתי את הרובה, אלא שכאן עמד כבר ערבי לפני, שלף אקדוח מכיס מעילו וכונה אלי. לחצתי מיד על ההדק מבלי שהספקתי לכוון וליצב את רובי כראוי. נשמעו כחמש יריות ואני לא יכולתי לדרוך שוב את הרובה, קפצתי מן העגלה והתנפלתי על הערבי שלפני; בו ברגע חשתי דקירה בגבי ונפלתי ארצה יחד עם הערבי. חוץ מועזוע הפחד כמעט שלא הרגשתי כלום. הבנתי, שלהילחם נגד קבוצת ערבים מזוינים, פירושה התאבדות. תוך כדי היאבקות עם הערבי התכוננתי להתחמק במהרה. ברגע שהערבי פנה קצת הצדה הצלחתי לרוץ למטה לתוך הוואדי, מבלי שהספיק הערבי לירות בי שוב. תוך כדי ריצה שמעתי קול צעקה איומה מפי זלמן כלפי הפרדות שהסתערו עם העגלה אל תוך הוואדי. עליתי שוב מן הוואדי והבחנתי בדמויות מטושטשות רצות בדרך. השחר החל עולה. בחולשה גדולה, תוך כדי דאגה לחיי זלמן ויורם, החיליתי לרוץ ולקפץ חליפות דרך השדות כלפי המשק, להזניק עורה. הגעתי בקושי עד לשער. אולם החברים כבר היו בדרך. מצאנו את זלמן גוסס ואת יורם חי, שוכב בתוך העגלה. זלמן ואני לא היינו חברים קרובים ביותר, לא הכרתינו קודם לכן. אולם מוזר היה לי אחר-כך, משנוכרתי כי כמה ימים לפני הירצחו עבדנו יום יום יחד בסיקול, כאילו נועד עלי להכירו תחילת בטרם אחיה האחרון לראותו בחיים.

סיפור מותו של זלמן

מתוך מכתב של זלמן

מלחמה

עוד לא נדף ריח עשן־הנשק של מלחמת 1914, וכבר נישאים באויר העולם תמרות עשן של המלחמה הנוכחית. עוד מצלצל באזנינו הד פריקת הנשק של המלחמה הקודמת, וכבר נטענים על הגב מכשירי ההשמדה המודרניים. הנשים עוד לא ניחמו על אבדן בעליהן, והאמהות עוד לא הספיקו לבכות את נעריהן אשר ניספו בשדה הקטל, וכבר צועד לו נוער חדש לשדה הקרב ושירי רצח בסיו. יום יום מגיעות אלינו הידיעות הנוראות על רצח בהמונים, על רבבות פליטים הבורחים ללא מטרה וללא ציוה, רק מקל הנדגים ביד והצקלון הדל ובלב שממון ויאוש.

אנו שואלים: עד מתי לא יבינו בני האדם שהמלחמה אינה לטובתם. נאומים רבים נישאו בימי שביתת הנשק של המלחמה הקודמת, ריחטו באויר וירדו תהומה. ההמון העיוור לא הבין מה זו מלחמה, הנוער הנלהב למרות רצון הוריו נתגייס על ידי מנהיגים פוחזים לצבא ה„מולדת“ אשר הרבו כל כך להלל. אך בחזרם לכמה ימים לביתם הרגישו „הגיבורים“ את משוגתם — אבל לא יכלו לחזור בהם, נכנסו לעובי הקורה ולא יכלו להיחלץ ממנה.

אך אנו בני הנוער אשר משחר ילדותנו חונכנו לחיי עבודה שקטה ופוריה, ואשר תנועתנו לימדה אותנו לראות את האדם ולא את החיה אשר בו — אנו שואלים את רצח ההמונים השפל הזה! — —

אנו לא נילכד ברשתם של מפיחי מלחמה ואל תהי אתריתנו כאחריתם, אנו בזים בלבנו למשטמה השמה הבדל בין אדם לאדם, המתנכת לרצח גס והמוני זה. — —

נכתב ע"י זלמן בהיותו בן 13

כותבים לזכרו של זלמן

על זלמן

דבר מוזר יש בו במות, שאינך מאמין בו עד שהמת מוטל לרגליו. ואף אז יש מה שמתקומם בך — אינך רוצה להאמין, אינך יכול להבין שחסל, דומה כאילו אך נסע, לא חשוב לאן ולא עד מתי ורק איננו עמך כיום. ואף שנתרבו הקרבנות *שפאו מקרבנו* אף *שלאגור העינים* נקרעו איברים שלמים מגופנו — אינך רוצה להאמין.

ואף עם זלמן כך. עד היום, בהכנסי לחדר האוכל ואני רואה את התמונה מנגד, מביטה מעל לקיר, איני מבין; כלום באמת לא יחזור? באותו ערב, לפני נסיעתו של זלמן, בודאי לא הבינונו, סוף סוף לא העלינו על הדעת שעלול לקרות כך. אמנם כבר היתה התקופה סוערת ורשימת החללים גדלה מיום ליום. אך כל זה נראה רחוק כל כך, אפילו אותה עליה וירידה לכפר גלעדי כשהרובה הטעון בידך — גם אלה לא החדירו אל לבך את אימת המות...

אותו ערב הסיבנו כדי להיפרד מזלמן, היוצא להכשרה במסגרות; לאחר שהגיע אחרי קשיים לא מעטים אל המשק ונקשר אליו. עתה יצא להשתלם במקצוע שחפץ בו. מעט מאד הכרנו את זלמן, גם חבריו מהתנועה, רבים מהם לא הכירוהו יפה. סוף סוף אותן פגישות מעטות, פעמים בשבוע, במשך התקופה הקצרה שהיינו יחד בעיר אין בהן כדי לתת תמונה שלמה של חבר ומה עוד כשלא היינו באותה שכבה ממש. אך גם אלה אשר לא הרבו להכירו בעבר, התקשרו כאן לאותו בחור נמוך ומוצק, איש עבודה בעל מרץ ומעוררה בחברה. שש היה לקראת כל דבר חדש שיש בו ענין; אם לרכב באיזו שליחות שהיא, או לרדת לגן-הירק בלילה כדי להביא ערבים שבאו למסור ידיעות. ואותם ערות ומרץ היו נסוכים גם על הערב ההוא, ערב הפרידה. זלמן התלוצץ, התבדח, ולא ידענו כי שוב לא נשמענו מתבדח ועליו. אהב את בעלי החי במשק. בחיבה רתם בבוקר את הבהמות לעגלה, שם עליה את חפציו ונפרד. מאתנו — נפרד לנצח...

אחרי עבור תדהמת האסון הראשונה, ברצוננו לשלוח לכם מכתב זה. אין כוונתנו לנחם, כי אין המשפחה מנחמת את עצמה, והרי זלמן בן משפחתנו. גם עכשיו אין עוד מוחנו משיג את אשר קרה. קשה להאמין כי זלמן השמח והעליו, אשר לא אחת יצאנו ברקודים לקול המפוחית שלו, איננו עוד — — —

זלמן היה לנו כאת, יום יום היה אתנו בכל — בעבודה, בסעודה, במסיבות חברים, בשמחות וגם ברגעים קשים. יחד נשאנו בעול תפקידים, ויחד ידענו להתפרק בשמחה. עוד גדמה, כי אך נסע, ועוד מעט ישוב, ויופיע בחדר האוכל, בחיוכו הנלבב והטוב.

רוצים אנו, ביום השלושים, לשבת יחדיו ולהיזכר בדמותו של זלמן; לספר בחברנו, בטוב לבו, באהבתו לעזור לחבריו, באהבתו הרבה להוריה, שהיה מרבה תמיד לדבר בם ולחשוב כיצד להקל עליהם ולהמעיט דאגתם לו. לזכור גם את זלמן אוהב-הדעת, אשר כל רגע פנוי ניצל ללמוד, להעשרת ידיעותיו. אחרי יום עבודה קשה היה יושב קורא ומעיין. וכשהיה מוצא דבר חדש היה שמח עליו כמוצא שלל רב — — —
חבריו במעף ברוך

עם מותו אבד לנו חבר אהוב וטוב. איש רעים טוב-עין, נעים וחש לעזור. אוהב-דעת, עובד ביום ולומד בערבים. תמיד צמא לתורה, משתדל לקרוא, לשמוע וללמוד מפי אחרים. מה גדולה היתה שמחתו כשהיה לומד משהו חדש או מבהיר את הנלמד. השטח הקרוב ללבו — מדעי החברה. נאמן לדעותיו, חותר לגיבושם וביסוסם. עקבי ורציני ביחס לעקרונותיו, ומוציא מסקנות עד הסוף. קרוב מאד להוריו. מתלבט קשה בין חובותיו כחבר לשורה ובין דאגתו ואהבתו לביתו.

עמל בן עמלים, איש עבודה מנעוריו. אהב את מקצועו ושאף להתמחות בו. כחייו כן גם מותו מצא אותו בעבודה. קם עם חושך, רתם את הפרדות, כשעל פניו חיוכו הלבבי, ויצא לדרך. כעבור שעה קלה שמענו קול יריות בואדי. על גבול אדמתנו מצאוהו האורבים, אותו הרגו ואת חברו פצעו קשה. אנחנו, חבריו, לא נשכח אותו.

מכתב שכתבה אימו לאנשי מעיין ברוך

שלום לכם חברים יקרים!

אתם, חברי, כדאי היה שתדעו איך חי זלמן עד הגיעו אליכם, איך חיו הוריו, מיומו הראשון. כיצד התענו וכאבו את כל כאביו. אך לא רק זאת כדאי היה שתדעו. לכשתיפרש לפניכם פרשת חייו של זלמן תראו פרשה מלאה כאב ואצילות נפש.

מה היה זלמן בשבילי? הוא היה בן שהבין לנשמתו. הוא היה לי חבר וידיד. יכולתי לספר לו את כל כאביו. הוא הבין את כל חיי. אני הייתי מספרת לו על אנשים שהקריבו עצמם למען אידיאל. פעם קרא סיפור על אחד אשר נשלח למלא תפקיד ונתפס ונאסר. אמו בכתה רב בכה עד אשר התעוורה. וכשבאה לבקרו לא יכלה לראותו. כשקרא זלמן את הסיפור הזה, והוא אז כבן 10, אמר: אמא, היודעת את, אדם שיש לו הורים, שיש לו משפחה, אינו יכול להיות פעיל, כי בשעה שהוא נופל נהרסת המשפחה כולה. ובכל זאת הוא לא חשב על זאת והוא הלך. עכשיו נשארתי לבד. אין לי עם מי לדבר ולמי לספר את רגשותי, אלא לפני חבריו אשר ידעוהו והכירוהו מקרוב.

זלמן גמר שתי כחות גמנסיה ורצה להמשיך ללמוד, אך לנו לא היתה אפשרות. אז אמר לי: אמא, אני אעבוד ואמשיך ללמוד בערב. אל תצטערי ואל תבכי על כך. אני את שלי אשיג. וכך התחיל את עבודתו. בתחילה הלך להירשם בנוער העובד. ואמר לי: אני לא אברור בתחילה, אקבל כל מה שיתנו לי ואחר-כך אלמד מקצוע. המצב בבית היה בזמן ההוא בכל רע. לא היו לי אפילו פרוטות מספר כדי להכין ארוחה. הוא הלך בבוקר בלי אוכל. הוא בא לנוער העובד ושם ראה כי למי שהוא הציעו לעבוד בסבלות וסירב. אז הוא אמר כי הוא ילך, והוא אז כבן 15½. יום תמים חיכיתי לו ולא ידעתי היכן הוא נמצא. אחר-כך התחלתי לרוץ מחבר לחבר עד שגיליתי שהוא יגמור את עבודתו בשעה 6. ועמדנו אני ובעלי בפינת רחוב לוינסקי וחיכינו עד אשר בא. הוא בא בצחוק על שפתיו ועיניו זוהרות. פגש אותי ואמר לי: „אמא, הנה לך 50 גרוש, יהיה לך כדי לקנות את אשר תצטרכי.” קיבלתי את הכסף ובכייתי בכאב לב, יען כי בני אשר היה צריך ללמוד עדיין, חייב היה ללכת לעבוד ולהביא לי לחם הביתה. אבל הוא אמר לי: „אמא אל תחששי, אני לא אשאר בעבודה זו. כבר אמרו לי שאני יכול לעבוד בפקידות בדואר, אבל אני אינני רוצה להיות פקיד. אני רוצה ללמוד מקצוע ולעבוד עם כל הפועלים ולעזור להם להילחם לצדק שלהם.” כך המשיך לעבוד ביום וללמוד בערב. כשראיתי את עיניו שרתו. את הכוח לשיר שאבתי מעיניו. והוא היה אומר לי: „אמא שירי ואני אנגן”. הוא ביקש ממני לשיר לו משירי המהפכה הרוסית והיה לי תענוג רב לשבת ולשיר לצדו. אני הייתי יקרה בעיניו ממש כמו שהוא היה בעיני. תמיד שמע את הסברותי על

ענינים שונים ואמר לי: „אמא, את באמת מבינה כראוי“. ואף אם הייתי פולטת דבר שטות לא היה מעיר לי על כך כדי שלא להכאיב לי. תמיד העיר לי בעדינות גדולה מאד. תמיד חיכיתי לו עד שעות מאוחרות, עד אשר היה חונר מבית-הספר או מן הקן של „גורדוניה“. כשהוא היה בא, הייתי יושבת ומחכה עד אשר גמר לאכול. שנינו היינו יושבים במטבח והוא היה מספר לי על מה שהוא קרא, היכן היה, מה מתכונן הוא לעשות. שעות ישבתי לידו ולא התעיפתי. נעים היה לי לדבר אתו, כאילו הרגשתי שלא ימשך תענוג זה זמן רב.

בכל מכתב כתב לי על הנעשה אצלכם בקיבוץ, בשמחת יצירה כה גדולה כאילו הוא בונה בית לעצמו. ותמיד ביקשני לבוא ולראות את הנעשה שם. תמיד ביקשתיו להביא הביתה חברים וחברות, אך הוא לא הספיק. הוא לא היה גא, ענו היה ואוהב את העבודה והלימוד. כי לא אהב את השאון וההמולה. הוא אהב לשמוח בשקט. הוא היה צנוע ואהב את היפה ואת הנעלה. וכמו שהיה בחייו כך היה גם במותו. הוא מת כשהוא מגן על ילד קטן בגופו. אני התנגדתי ליציאתו לקבוצה לא משום שהתנגדתי לרעיון, אלא פחדתי להיפרד ממנו. אך הוא תמיד הבטיח לי: „אמא אנחנו לא נפרד, אני אביא אותך אלי לקבוצה שלי“. ואמנם חיכיתי. הרעיון של הקבוצה נעשה לי קדוש בעטיו. וחשבתי, יתכן וגם אני אזכה לכך, ולא זכיתי!

זלמן אהב ילדים. וכשהדריך עשה את עבודתו באמונה ובחרדת קודש. מדי פעם היה יוצא אתם לטיולים, וכל פעולה שהכין היה לומד אותה בשקדנות. גם בהיותו ב„אשדות“ הציע את עצמו להדרכה בטבריה. בחופש הגדול היה במחנה במעין צבי. במחנה זה, ובכל מחנות התנועה, השקיע עבודה ואהבה רבה, עליה יוכלו לספר לכם כל חבריו למחנה. וכשם שהוא אהב ילדים כך אהבו גם הם אותו. ועוד רצה להשקיע רבות ממרצו בתנועה ופתאום בא המות ושם קץ לכל תלומותיו.

הוא עזב את הבית רק כשהשתפר המצב הכלכלי שלנו. אביו שהיה מחוסר עבודה שנים רבות, מצא לו עבודה קבועה. גם אחיו החל לעבוד. אז הלך זלמן למעין ברוך לחיות את החיים שחלם עליהם כה רבות.

אך הוא הלך ממני לעולמים...

הטיבת גולני במערכת

בראשית

חטיבת-גולני קמה על ירושת יחידותיו של חיל-השדה (חי"ש) אשר לארגון-ה"הגנה", שהיו קיימות כמה שנים קודם לכן במרחבי הנפות של גליל-הצפון והיו מטופחות במידה רבה בגושי התתישבות בעמקים ובגליל-התחתון.

בניגוד לחטיבות מרחביות אחרות, שהתארגנו עם ראשית המאורעות אשר שימשו פתיחה למלחמת-השחרור, נוצרה חטיבת-גולני כשלושה חדשים לאחר מכן, ב-22 בפברואר 1948. עד אז היתה קימת בצפון כולו חטיבה מרחבית אחת, שנקראה חטיבת "לבנוני". בעיות הבטחון הפאציפיות של כל אחד מן הגושים הגיאוגרפיים-התישבותיים, שנכללו בתחום הזה, הצריכו את צמצום המרחב הנתון בידי סמכות-פיקודית אחת; וכך קמו, על יסודה של חטיבת-לבנוני, שתי חטיבות מרחביות חדשות: "גולני", ו"כרמלי". יחידות הפלמ"ח המגויסות מקודם חנו בגליל הצפון, פעלו בתיאום עם מטות החטיבות והגדודים. אם כי לא היתה כל כפיפות פיקודית למטות אלה.

מרחב-החטיבה כלל את הגליל-העליון המזרחי, רמת הגליל-התחתון, העמקים וגוש הרי אפרים. בצומת ג'למה גבל במרחב-כרמלי; ובבת-שלמה — במרחב "אלכסנדרוני". מרחב זה כלל 4 נפות: "תל-חי" (הגליל-העליון המזרחי), "שמעון" (עמק-הירדן והגליל-התחתון); "בנימין" (עמק-חרוד ובית-שאן), "לוי" (עמק-יזרעאל המערבי וגוש אפרים). שלושה גרעינים של גדודי-שדה קמו לחטיבה עוד בימי "לבנוני", והללו חפפו את הנפות הנזכרות: גדוד "ברק" בעמק-הירדן ובגליל-התחתון, "דדור" בעמקי יזרעאל, חרוד ובית-שאן ו"אלון" — גדוד חי"ש חיפני, שהועבר לגליל העליון. פיקוד-החטיבה כפוף היה במישורין למטה-הכללי.

עוד בימים הראשונים להתארגנות החטיבה, הוקם בגליל-העליון פיקוד-משנה, בעל סמכויות רחבות, לגבי גדוד-החי"ש "אלון" ונפת תל-חי, שעמד במגע של תיאום ושיתוף עם מטה הגדוד-השלישי של הפלמ"ח, אשר פעל אותה תקופה בגליל-המזרחי. היה זה מצב של עצמאות מסיימת; ואמנם מצב זה הביא, כעבור זמן קצר, להפרדתו המוחלטת של אותו מרחב מעל החטיבה. כבר אז ברור היה, כי הגליל-העליון, על בעיותיו המרובות והמיוחדות, אינו יכול להכלל במרחב-חטיבתי, שגבולותיו מגיעים אל רוכסי הגלבע ומרודות-הכרמל, השיקול, שהכריע בשעתו לגבי ההכללה, נבע בעיקרו מעובדת דלילותה של האוכלוסייה, ומדלות הכוח-העברי בגליל-העליון, ומההכרח כי יוכל לינוק מעורף יהודי, חזק יותר מבחינה יחסית (עמק-הירדן, טבריה, העמקים), ולהתבסס עליו. עם העברתו, באמצע אפריל, של גדוד פלמ"ח נוסף לגליל-המזרחי, ופתיחת מבצע "יפתח" לסיחור הגליל וכיבוש צפת, נסתים למעשה הקשר האורגני בין החטיבה לגליל-העליון. יחידות-החטיבה, אשר נשארו שם ופעלו בשיתוף עם כוחות הפלמ"ח, היוו את היסוד לחטיבת-גולני.

מה היה הנוף האנושי של החטיבה? מהיכן ינקה, ומה היו מקורותיה?

היינו חטיבת-העמקים-והגליל, על המיוחד והאופייני שבמהות הגושים-ההתישבותיים בתבל-ארץ זה, אשר האצילו מרוחם על החטיבה. פעילות ארגון-ה"הגנה", אשר טופחה בסביבה זאת במשך שנים רבות, שימשה גורם מכריע בבנין היחידה. נסיון מאורעות 39—1936 בסביבה זו, התגבשותה של שכבת-פעילים בהגנה ואנשי-משמר, קורסים רבים ושונים אשר הקיפו את אנשי הישובים והנוער, — הביאו לחטיבה שכבות המעוררות במסורת ארגון-ה"הגנה" ובערכיו. אליהם נצטרפו יחידות מגויסות של חיל-נוטרים, בני עדים ומשבות, אף הם חברי-הארגון, אשר קיימו בעת ההיא את שנת שירותם הלאומי בריכוחים שונים שבישובי המרחב. ועל אלה נוספו מאנשי הישובים ובניהם, אשר לחמו במסגרת הצבא-הבריטי במלחמת-העולם, וראו בשירותם שליחות "הגנתית" מובהקת; קצתם הגיעו לחטיבה בראשיתה, ויתרם — בגיוס המיוחד שנערך במרחב ערב ה-15 במאי. בחודש מארס 1948 החלו להגיע לחטיבה ראשוני המגויסים ממחנות-הקלט מאנשי הערים והמשבות. הללו נקלטו עד-מהרה בתוך המסגרות הקיימות, ספגו את האווירה האופיינית לחטיבה והתערו בה.

רבות מפעולות-החטיבה בוצעו תחילה תוך גיוס זמני של אנשי הישובים לצורך פעולה בודדת, זו או אחרת. הדבר בא מתוך שהמסגרת של חיילי-הגיוס-המלא לא הספיקה עדיין, ואנשים נקראו לפעולה ישיר מעבודתם; וכשגמרו — חזרו למשקם, לעבודת-יומם. גם חסגל הפיקודי של החטיבה עלה מקרב אנשי ההתישבות שבמרחב, והוא שהטביע את צביונו המובהק על החטיבה ואורח-חייה והשפיע על הרוח והאווירה המיוחדים, אשר ציינו אותה בתקופת מלחמת-השחרור, ואף לאחריה.

וכך היו החטיבה ומרחב העמקים והגליל, על ישוביו ותושביו, בימים הראשונים למלחמה — גוף אחד.